

Bålet

Madlavning på bål er en vigtig del af spejderarbejdet, og lejr-bål er et uundværligt indslag på enhver lejr.

Vi kan lave mad på sprit-

apparat - og gør det også i visse situationer - men som regel vælger vi at tænde et bål, som kan tjene flere formål: madlavning, varme og hygge.

Pyramidebålet er starten på de fleste bål. Det kan bruges til madlavning, men kræver så, at der laves et grydeophæng.

Båltyper til madlavning

Hvilken båltype der bør anvendes, afhænger af hvad bålet skal bruges til. Røgen fra det virker altid generende, derfor er det en fordel at bruge tørt brænde.

Her er forskellige køkken-bål:

Blæselampen er meget effektiv. Flæk en kævle med en diameter på ca 15 centimeter.

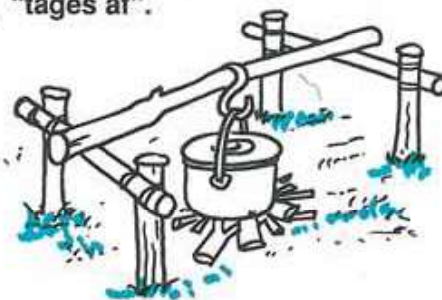
Trefoden er god til ophængning af gryden. Er det svært at komme til gryden, kan hele trefoden "tages af".

Kogerenden er let at lave. Fjern græstørvne rundt om renden. Lav åbningen i vindsiden.

Jamboreeilden er også en god mulighed.

Grydeophæng der giver plads til flere gryder. Grydekroge kan laves af meget tykt hegstråd.

Jægerilden. Kævlernerne lægges parallelt med vindretningen og bålet tændes med et pyramidebål. Kan efter madlavningen vendes og bruges som nying (se side 104).

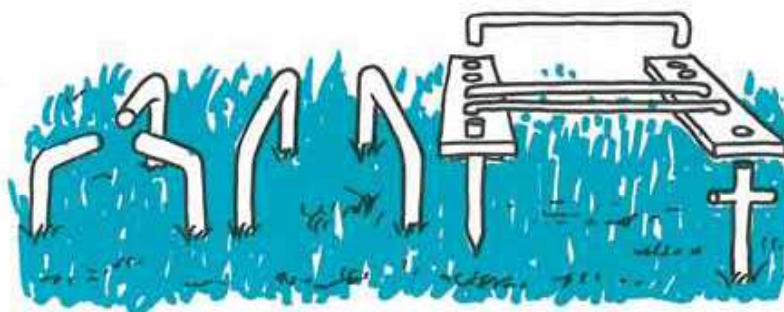
Grubeilden giver meget varme, men er kun god til kogning af vand. Mad brænder let på.

Kogestænger

Kogestænger kan let fremstilles af rundjern. De giver god støtte.

3-stensbålet startes med pyramidebål. Stenene skal være så store at der er plads til at fyre. Brug aldrig flint.

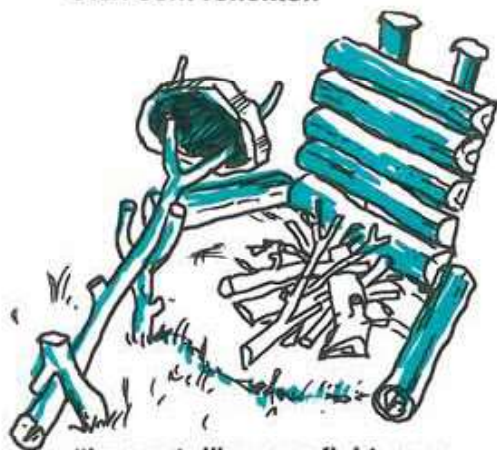

Reflektor

En reflektor kan gøre god gavn ved spidstegning og plankning.

Sten som reflektor.

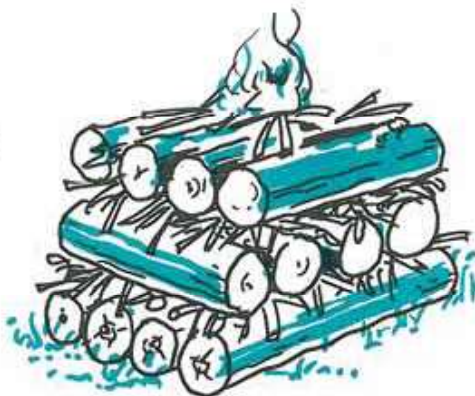
"Lænestol" som reflektor og varmekilde.

Glødebål

Skal der bruges et stort glødebål, er det bedst at anvende tykke grene af bøg, eg og ask.

Er der kun gran eller fyr til rådighed, kan et "lagkagebål" bruges.

Start med tykke grene i bunden og læg tynde grene og kvas ovenpå. Læg så et nyt lag tykke grene på. Der skal være mellemrum mellem de tykke grene. Tænd i vindsiden, så opstår der hurtigt et godt glødebål.

Sikkerhed

Når man tænder ild skal man huske:

Tænd **kun** bål på steder hvor du har fået tilladelse.

Tænd **aldrig** bål, hvor bevoksningen er meget tør, fx i granplantager, på heder og i tørvejord.

Tænd **ikke** større bål end du skal bruge.

Gå **aldrig** fra et bål før det er slukket. Stenk vand på gløderne (hæld ikke, det er spild af vand). Fordel resterne af bålet, så du er sikker på at alle gløder er slukket.

Husk at ilden først er slukket når den sidste glød er gået ud.

Gammelmandsild og andre hævede ildsteder: lav aldrig ildstedet så højt at den mindste spejder har besvær med at se ned i gryden. Sørg for at gryder og pander er forsvarligt anbragt, ellers er der fare for at de vælter og forårsager skoldninger.

Hav altid vand tæt ved bålet. Det kan bruges til ildslukning og behandling af forbrændinger.

Båltænding

Inden bålet tændes, skal der samles rigeligt med brænde. Til optænding er det bedst at anvende kviste af gran, fyr og birk eller birkebark, hugge- og snittespåner. I regnvejr findes tørt kvas under træerne, eller små udgåede grene brækkes af inde ved stammen. Enebærkviste kan brænde selvom de er våde.

Flæk større brændestykker, så brænder de lettere, for de er ofte tørre indeni.

Tynde pinde. Grankvas og spåner.

Når der er ild, lægges tykke stykker på.

Bålet kan også bygges helt færdigt og tændes i bunden.

Det kan også tændes i toppen, så udvikles der mindre røg. Bålet brænder roligere og kan fra starten være klar til flere timers brænding.

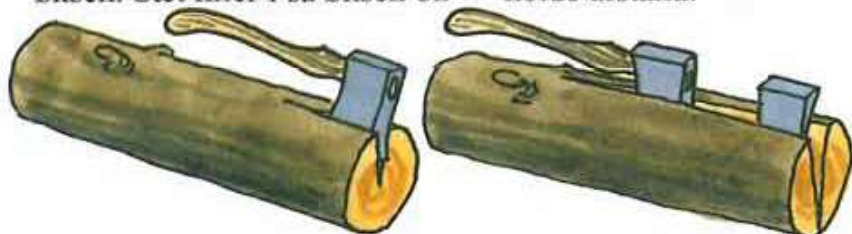
Varme- og hyggebål

Nyngen er en god varmekilde til bivuakken. De hårde træsorter er mest velegnede. Flæk en kævle på 1 meters længde. Brug en grenstump til at slå på øksen. Sæt kiler i så øksen bli-

ver fri, og fortsæt sådan. Tænd op på den nederste halvdel af kævlen. Når ilden har godt fat, lægges den øverste halvdel på med et par pinde imellem til at holde afstand.

Pagodebålet har et pyramidebål indeni.

Primitiv bål-tænding

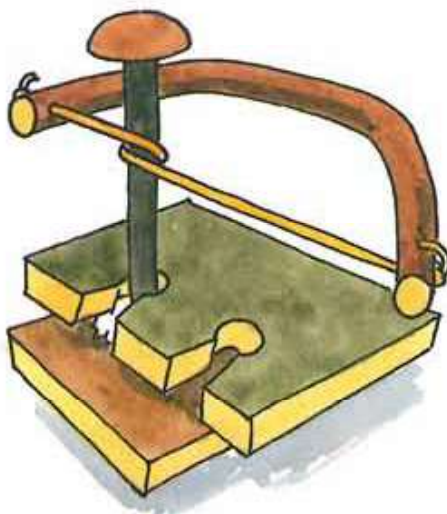
Ildbor

Når 2 stykker **harpiksfrit, knastørt** træ gnides mod hinanden opstår der varme. Det er idéen ved ildboret.

Ildborspladen er 1,5-2 cm tyk. Hullerne kradses ud med en dolk. Så bores der med tenen til hullet er dybt nok til at holde tenen på plads. Dernæst saves indhakked, en lille smule skråt, så gløderne kan falde ud.

Tenen er ca 25 cm lang og 2 cm tyk. Den gøres ottekantet for at snøren bedre kan få fat. Den ene ende snittes rund, og den anden ende spidnes. Hvis tenen piber når der bores, kan spidsen forsynes med nogle hak.

Håndstøtten skal være af hårdt træ, fx eg. Der bores et 2 cm dybt hul. Klodsen snittes

til, så den ligger godt i hånden. Hullet smøres med brun sæbe.

Buen laves af en solid gaffelgren. Det giver et godt håndgreb.

Som snøre bruges en 5-6 mm tyk symaskinesnøre af

læder. En brugt snøre er bedst, for læder strækker sig under brug. Bor et hul i hver ende af buen.

Fastgør snøren i det ene. Stop snøren igennem det andet og bind et dobbelt halvstik.

Ildbakken er en plade krydsfinér. Den forhindrer, at fugt og kold jord slukker gløden. Ildbakken gør det også muligt at flytte glødebunken.

Ildtænderen, kaldet fuglereden, består af blår (som ikke må være imprægneret) eller findelt træuld. Materialet formes som en fuglerede hvor gløderne kan lande når de falder ud.

Sådan bores der:

Venstre fod holder ildpladen fast mod ildbakken så fuglereden sidder fast under hakket. Venstre hånd holder håndstøtten. Højre hånd fører buen.

Hold et roligt tempo til det begynder at ryge. Pres så hårdere og sæt farten op.

Hvis det ryger meget, og kulstøvet er sort, er der chance for en glød. Læg buen til side. Pust forsigtigt på kulbunken til gløden er stor og synlig. Fold fuglereden sammen om gløden og pust til det flammer.

Flint og stål

En flintesten og et stykke stål kan frembringe gnister.

Slå med flintestenen på en gammel fil.

Fang gnisterne i et stykke blår og pust forsigtigt. Blåret må **ikke** være imprægneret, så kan det ikke brænde. Tingene opbevares i en ildpose af læder.

Tips

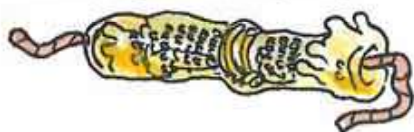
Stearinbomber

Riv 8-10 cm brede strimler af avispapir. Rul dem om en bomuldssnor og bind en snor udenom.

Smelt stearinen i vandbad
Sænk rullerne ned i den flydende stearin.

Rullerne tages op når de ikke kan suge mere og tørres.

Stearinbomber er gode til at tænde op med i regnvejr.

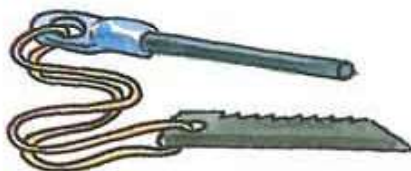
"Amerikanske tændstikker" er gode til at starte optændingen med.

Forstørrelsesglas
... når solen skinner!!!

Metaltændstikken kan købes hos Spejder Sport. Den kan bruges selv i våd tilstand.

Ressourcer

Træ skal bruges med omtanke. Det gælder også brænde.

Tænd ikke bålet før det skal bruges. Udnyt den første varme fx til at koge vand til kartofler. Varm vand til opvask på bålet straks efter madlavningen, så er opvaskevandet parat når maden er spist.

I standlejr er det en idé at bruge brændebesparende "komfur" (se side 140).

Et lejrball bliver let for stort. Overvej derfor, inden det tændes, hvor lang tid det skal bruges.

Kom kun lidt brænde på ad gangen.

Brændværdi

Man opdager let at der er forskel på træs evne til at brænde. Den afhænger af træets hårdhed og indhold af vand.

Fælles for de bløde træsorter er at de er lette, nemme at antænde, brænder hurtigt og

giver få gløder.

Fælles for de hårde træsorter er at de er tunge, svære at antænde, brænder langsomt, varmer godt og giver mange gløder.

Hårde træsorter

- Ask:** God både grøn og tør.
Bøg: Fænger langsomt, varmer godt, giver gode gløder.
Eg: Fænger langsomt, varmer godt, giver gode gløder, knitrer og buldrer.
Elm: Dårlig til at fænge, ulmer, giver en lille flamme.

Bløde træsorter

- Ahorn:** Brænder godt, hvis den er tør, giver ret god varme og nogle gløder.
Birk: Fænger let, brænder lydløst, lugtløst, uden røg, giver megen varme, men næsten ingen gløder.
Enebær: Brænder godt, giver ret gode gløder.
Gran: God til optænding, brænder hurtigt, giver kun få gløder.
Fyr: God til optænding, brænder hurtigt, giver kun få gløder.
Pil: Brænder meget dårligt. Kan ikke anbefales.
Frugttræ: Gammelt tørt frugttræ er godt til glødebål.

